"Відбудова Европи."

ВАШІНҐТОН — КАН — ҐЕНУЯ.

(Від нашого кореспондента з Німеччини.)

Історія не спиняєть ся на однім місци, вона спішить. Щораз нові конференції, а у всіх спільна ціль: "відбудова". Версаль завів. Союзні держави переконались, що з світової політики не можна виключити таких важних держав, як Р. С. Ф. С. Р. і Німеччина. Економічне положенє Европи наглядно доказує, який хибний шлях вибрали володарі світа, ізолюючи Р.С.Ф.С.Р. і Німеччину. І тепер вони примушені шукати нових шляхів до усуненя лиха, ними таки спричиненого. Обава о утрату прибутків змусила їх до сього.

Мова йде тут про три конференції, з яких дві еще не закінчені, а одна еще не розпочалась.

Вашінґтонська конференція самим фактом місця нарад виявила кольосальний вплив американської буржуазії, який ся послідна здобула по світовій війні.

Там теж капітал не виступив в формі міжнародної одиниці, навпаки, там виступали держави в своїй національній формі. Цілию конференції було: скріпленє національних основ сих держав та тіснійша звязь матерного краю з його кольоніями.

І хотяй в нарадах сеї конференції можна було замітити отсі великі національні противеньства, які були теж причиною послідної світової війни, то ціла енерґія її учасників звернена була в напрямі вишуканя спільного ґрунту для оволодіня сирівцями і ринками збуту. Однак як раз на сій конференції можна було переконатись, що шляхом конференції не усуненть ся економічних противеньств, що економічні противеньства можуть бути усунені лише шляхом боротьби, шляхом отвертої війни між дотичними інтересентами, в тім випадку між поодинокими державами.

Сама конференція, опанована Америкою, ледви вирішила питанє Тихого океану, а питанє розділу Китаю і других східних країв між Анґлією, Франциєю, Японією і Америкою вона не полагодила.

Вправді сі держави заключили договір, який мав би перешкаджати вибухови війни між ними. Але сей договір се лише шматок паперу а економічні противенства і дальше істнують між сими державами, і вони теж містять в собі тло будучої війни.

Вправді Анґлійці знова зуміли доказати в Лондоні французькій буржуазії її зависимість від буржуазії анґлійської, але всеж таки з обави перед французько-американським союзом, який звернув би ся проти Анґлії, ся послідна мусіла йти на уступки.

Так то і вашінґтонська конференція не видала жадного конкретного результату.

*

В Кан знова розходилось о заключенє анґлійсько-французького союза та о зміну німецьких репараційних зобовязань. Одно з другим звязане і залежить від сили кождого поодинокого союзника. По стороні Анґлії стоїть Італія, по стороні Франції Бельґія. Лойд Джордж, знаменитий режісер, представив програму анґлійської буржуазії, що обурив національну гордість французької буржуазії. Наслідком сего упав Бріян. Лойд Джордж зовсім ясно зясував причини зміни анґлійського становиска супроти Німеччини. Підчеркнувши, що сильна Німеччина загрожує анґлійській промисловости, та що в інтересах Анґлії властиво лежалоб ослабленє Німеччини, анґлійський премієр подає мотиви своєї "прихильности".

"Коли ми поручаємо розумне і помірковане поведенє супроти Німеччини, то се лише тому, що добро світа вимагає не довести Німеччину до такого стану, в якім знаходить ся Росія. Ся анархія потягнулаб за собою сильнійший нарід. Провідники сеї раси перенялиб ся сею скрайною наукою. На сім вийшлиб дуже зле сусіди Німеччини. Тому ми мимо всяких непорозумінь, що повстали задля того в краю і поза краєм, керуємось лише розумом а не зглядами в відношеню до нашого найбільшого конкурента".

Так то Лойд Джордж зовсім отверто виявив клясові інтереси анґлійської буржуазії. Тому він змагаєсь завести в німеччині "порядок" і довести до рівноваги буджету. Задовженє Німеччини мусить устати, її потреби мають бути покриті податками. Сего вимагає положенє союзних держав, які не годні усунути безробітя в своїх краях. Утрату прибутку, спричинену сею крізою, не вирівнають користи, осягнені при кольонізації Німеччини і других европейських країв. Видатки на підмоги безробітним в Анґлії перевисшують репараційні суми одержані від Німеччини. В самім краю відчуває ся теж інвестиції, пороблені анґлійським капіталом в Німеччині. Треба теж усунути німецьку доволі брудну конкуренцію на світовім ринку та рівночасно видусити від Німеччини репарації. Се все означає еще більше обтяженє пролетаріяту, що зовсім ясно виявляєсь в теперішних нарадах німецького райхстаґу. Після предложених проєктів податки будуть подвоєні, недобір зелізниць і почти через підвисшенє тарифи усунений, державні додатки для удешевленя житєвих засобів скасовані, ціни вугля підвисшені до висоти цін на світовім ринку. Одним словом, невиносима вже тепер доріжня еще більше зросте, пролетаріят німецький попаде в еще більші злидні. Клясові противеньства еще більше заострять ся.

Отсе плян Лойд Джорджа для заведеня "порядку" в Німеччині. Видусити від німецького пролетаріяту останну краплю крови для анґлійської буржуазії.

Значінє конференції полягає однак не в "упорядкованю" німецьких відносин, а головно в анґлійськім плянї "відбудови" Европи. Вже в Вашінґтоні можна було переконатись, що всякі конференції про обмеженє воєнних підготовлень та про східно-азійські питаня без співучасти Р.С.Ф.С.Р. не доведуть до цілі. Проти своєї волі союзні держави, які хочуть принаймні на якийсь час еще уратувати позицію капіталізму, мусять покинути думку ізоляції Р.С.Ф.С.Р. від світового господарства. Р.С.Ф.С.Р. занадто сильно звязана з світовим господарством, щоб можна її поминути. З сею думкою помирив ся вже в послідних часах міжнародний капітал.

Пруський консерватист проф. Геч, один з найліпших знатоків Росії, пише: "Росія, мимо своєї слабости та мимо свого розпаду (?) представляє дуже сильну державну волю з безперечними дипльоматичними спосібностями. Інтервенції її не побють і тому вони повинні нарешті щезнути з дискусії... Ми не віримо в наглий упадок большевицького режіму".

Орґан Стінеса "Deutsche Allgemeine Zeitung" пише: "З історичного становиска дуже важне, що большевицька Росія не стала жертвою антанти... Теперішне положенє Росії (ізоляція) не може довго так остатись. Коли воно змінить ся, повіє инший вітер через Европу і через політичні бараки, які створили версальські договори, з старої Европи".

Зовсім ясно виказує відтак Стінес, що лише отворенє російського ринку уможливить Німеччині виконанє репатріяційних зобовязань.

А директор Дейч з "Allgemeine Elektrizitats gesellschaft", яка тепер в великій части в руках американського капіталу, каже зовсім ясно: "Я переконаний, що для світа булоб великим нещастєм, колиб непередвиджені події усунули теперішних державних мужів Росії від уряду".

Отсі думки спричинили запрошенє радянських держав на конференцію в Ґенуї. Капіталістичні держави змушені узнати державну владу пролетаріяту Р.С.Ф.С.Р.

Вправді і попередно так Французи, як і Італійці, Голяндці, Анґлійці, Німці і другі народи увійшли в торговельні зносини з Р.С.Ф.С.Р. Анґлійці, які все хотілиб в своїх руках сконцентрувати, хотілиб і тепер змонополізувати, зглядно узалежнити торговлю других народів з Р.С.Ф.С.Р. Головно вони побоюють ся конкуренції німецького капіталу, який в торговлі з старою Росією має вже певний досвід. І тому вони хочуть сотворити консорцію, до якої увійшлиб і Німці і Італія і Франція, яка мала фінансувати торговлю з Росією. Очевидно, що головні зиски малаб з того анґлійська буржуазія.

Радянські держави, примушені пасивностю західно-европейського пролетаріяту супроти світової революції, очевидно приймають запрошенє на сю конференцію, на якій і Україна матиме свого представника. Ясно, що представники Р.С.Ф.С.Р. передовсім звернуть увагу на се, щоб ухвали конференції не знехтували потреб пролетаріяту Р.С.Ф.С.Р. Але се в великій мірі зависить від помочі, яку їм уділить під ту пору західний пролетаріят, якого судьба в великій мірі звязана з судьбою одинокої пролетарської держави.

В Ґенуї обєднаєть ся цілий світовий капітал, в Ґенуї створює він один фронт, Ґенуя довершить сього, чого не осягнено в Кан: утвореня одного капіталістичного фронту супроти пролетаріяту. Ґенуя означає нову побіду капіталу над робітництвом, Ґенуя погіршить положенє робітників; але в Ґенуї сконцентрують ся теж тоті чинники, що по якімсь часі потрясуть основами капіталу. Ґенуя накликує тому цілий світовий пролетаріят приготовлятись до сеї хвилї, щоби бути зрілим повалити капіталістичний лад.

Далєм, в січни 1922.

І. Сокира.

І БЮ ЇЇ, Й ПЕЧУ ЇЇ...

(Польські креси.)

"Kurjer Poranny", під заголовком "Про парцеляцію Польщі, про її кривди і неусталенність границь" містить інтересну статю, переповнену трівогою нинішних керовників офіціяльної польської політики за долю східних границь Польщі.

Серед низки "кресових" питань, особливо, звичайно, турбує польську ґазету справа Східної Галичини, сеї, як відомо "споконвіку" "польської" землї.

"Kurjer Poranny" нагадує нам про ті заслуговуючі на всяку увагу дані, котрі характеризують нинішнє міжнародне правне становище Східної Галичини.

21-го листопада 1919 року був договір між великими державами і Польщею, на підставі котрого віддавало ся Польщі мандат на 25 літ на Східну Галичину і вироблено було докладний статут щодо її управління. Правда, до здійсненя сього договору не прийшло. Однак, справа не розвязана, лише відложена після резолюції Лойд Джорджа — "поки що".

Так само непевним представляєть ся правно-державне становище Східної Галичини на підставі договору між Польщею і Австрією. "Трактат урочисто вичисляє, що має припасти Чехословаччині, Югославії і т. д., а про Польщу мовчить", скаржить ся "Kurjer Poranny". "Сказано там тільки те, що решта територій, поза згаданими, переходить під суверенні права союзних держав". "На підставі сього трактату, каже "Kurjer Poranny", панами не тільки у Львові, але і в Кракові є — Мікадо, король Юрій, король Віктор Емануель і Мілєран.

Що до східних границь Польщі, то Найвисшою радою постановою з дня 2. грудня 1919 р. вони означені лише тимчасово, та і то обіймають лише ті території, що виключно становлять польську етничну більшість.

Становище для сучасної Польщі дійсно незавидне.

Справа східних кресів непокоїть "Kurjer Poranny", перш за все з огляду "російської небезпеки". Треба, каже "Kurer Poranny", "раз на все забезпечити свої креси перед поворотом панованя Росії".

"Kurjer Poranny", звичайно, прекрасно розуміє, що головна небезпека для приналежности кресів до Польщі полягає зовсім не в Росії, а в тому, що самі креси виявляють дуже мало бажаня належати до Річи Посполітої. З цілком зрозумілих причин він про се мовчить.

Що-ж робить Польща, щоби звязати з собою "на віки" креси? Ось кілька фактів з житя Східної Галичини, взятих з останних польських ґазет.

Про проєкти автономії для Східної Галичини щось мало говорить ся. Щож чути про їх здійсненя? Найбільш "ліві" представники сучасної польської політики пепееси, що склали були такий "радикальний" проєкт автономії Східної Галичини, дозволяючи собі певного рода лібералізм в галицьких справах, слідом за всіма польськими зубрами називають Східну Галичину не инакше, як Малопольща (як вони нагадують всякого рода блаженної памяти меншевиків, есерів і прочих російських "соціялістів" з їх "Малоросией" для України!).

Їх "приятелі з права", звичайно, більш послідовні. Ось напр., "Robotnik" з цілком незрозумілим для такого "великопольського" орґану обуренєм наводить цікавий документ з переписної практики в Галичині. В ньому підгаєцький сторож повідомляє відділ управи тернопільського воєвідства про досконале виконанє розпоряджень начальства: ціла низка учителів, що при загальному переписові населеня не показали себе громадянами польської держави — звільнені з посад. (Ми, звичайно, прекрасно знаємо, що наведений тут факт не тільки не є одиноким, але і що він не є найбільш яскравим: в богатьох випадках справа кінчаєть ся не "звільненєм з посад", а чимсь далеко гіршим).

З вісток про труси і арешти серед українського населеня Галичини повно так в польській, як і в галицько-українській пресі. Серед них цікаво відзначити відкритє львівською поліцією страшно небезпечних для польської держави зборів, котрі кваліфікують ся львівською поліцією як "таємні"... українські університетські курси.

Се, — так мовити, — в сфері національній. Але як стоїть справа в сфері соціяльній? Знов кілька фактів з останних польських ґазет.

У Львові непорозумінє між міськими робітниками і маґістратом заострило ся. Робітники грозять загальним страйком.

Загальний страйк загрожує також нафтовій промисловости на ґрунті зменшеня заробітної платні і звільненя підприємцями небажаних їм елементів. "Nowa Reforma" бє на ґвалт з приводу все зростаючих успіхів комуністичної пропаґанди серед бориславсько-дрогобицьких робітників.

Згадуваний вже "Robotnik" подає текст інтерпеляції посла Жулавського і товаришів в справі неправного приміненя виїмкового стану на території Східної Галичини. Адміністративні власти, вказує інтерпеляція, ведуть систематичну роботу в напрямі знищеня робітничого професійного руху, раз-у-раз закривають ся робітничі орґанізації, переводять ся труси, арешти. Поступованє польських властий називає інтерпеляція не тільки потоптанєм громадських прав населеня, але і насмішкою, глумом над соймом і конституцією.

Ось так забезпечують ся за Польщею ті креси, правна приналежність котрих до Польщі не то що не вирішена, але стоїть під великим сумнівом.

Як не пригадати золотих слів Івана Франка: "І бю її, й печу її, і ще мене не люблять!".

Чи-ж в Росії, чи в самих "кресах" полягає для польських імперіялістів головна небезпека втрати їх Польщею?

І чого варті, зрештою, хоч би і найдосконалійші і найкращі, — з польського становища, — міжнародні трактати, хоч би й підписані "великими" державами, коли вони не відповідатимуть вимогам житя?

Практика останних років найкраще показала їх дійсну ціну.

Ст. Літний.

"ТРЕТА СИЛА" РЕВОЛЮЦІЇ В ЄГИПТІ.

Кріза, яку переживає тепер египетська революція, зовсім не подібна до тих двох кріз, які були попередно — одна в літі 1920 р., а друга — на весні 1919 року. Тоді міжнародне становище і ґруповка соціяльних і політичних сил внутрі краю були зовсім инші, чим ті, котрі витворились під зиму 1921—1922 року і котрі дальше витворюють ся на наших очах в Єгипті, де експльоатація праці, нужда і безземелє фелахів (селян) дійшли до нечуваних розмірів.

Тоді, в 1919 і в 1920 рр., на зірванє переговорів між провідниками національної партії (з Гуйсеном-Руджі-пашою в 1919 р. і Заглюль-пашою в 1921році) і правительством Анґлії обурений край відповів великими заворушенями, які в марті 1919 року перейшли в дійсне повстанє, яке спричинило Анґлійцям много клопоту і коштувало нещасному краю величезних жертв. Не то ми бачимо тепер, коли анґлійські імперіялісти відмовились навіть від куцого проєкту реформ, зясованого у відомім "меморандумі" Мільнера, і рішили змінити режім протекторату на кольоніяльний режім. Ми бачимо, що національна партія, майже на всіх фронтах, постепенно сходить на ніщо і розпливаєть ся перед лицем анґлійської реакції і не стає на чолї руху в ту хвилю, коли на сцену виступають широкі маси. Правда, сформувавша ся недавно так звана "соціялістична партія Єгипта" з доктором Гусейном на чолї, яка є нічим иншим, як крайним лївим крилом "єдиного" національного фронту, пробує ще спасти положенє, але ся спроба нідочого серіозного не приводить, так як ся "партія" своєю програмою і соціяльним складом не є на стільки пролетарською, своєю тактикою не є настільки революційною, щоби уміти повести за собою працюючі маси, а через те не є настільки сильною, щоби служити загрозою британському пануваню і опорою національно-визвольному рухови, аґентом котрого вона, — ся "соціялстична" партія — безуслівно являєть ся. Для нас ясно, що ґрупа доктора Гусейна являєть ся слабою спробою, спізнавших свою слабість — єгипетської націоналістично настроєної буржуазії і інтеліґенції, — втягнути в свою клясову політику широкі працюючі верстви долини Ніля і збудувати між собою щось в роді моста, для ліпшого використаня їх проти Анґлійців. Своєю тактикою ся нова ґрупа стараєть ся йти слідами сторонників бойкоту в Індії, але без успіху: ні бойкот, ні відмовленє ся від горожанської і державної служби не мають широкої симпатії і піддержки в Єгипті ні зі сторони інтеліґенції, купців і політиків, котрим тактика бойкоту економічно невигідна, ні зі сторони фелахів і робітників, для котрих бойкот являєть ся пустим звуком або насмішкою, так як їхня бідність взагалі не позволяє їм що небудь купувати. Поклик доктора Гусейна до страйку робітників в хвилю загальної репресії, яку переживає тепер єгипетська бавовняна промисловість і все торговельно-промислове житє краю, має значінє провокації льокавта зі сторони дідичів — бавовняних промисловців і капіталістів, і провокації мас — до виступів, які перечать їх прямим інтересам в імя якихось там чужих для них і мало зрозумілих ідеалів.

Під прапором соціялізму і навіть комунізму партія доктора Гусейна хоче провести націоналістичну контрабанду. На щастє для пролетаріяту Єгипта її не вдало ся покищо нажити на сім капіталу. Чи вдасть ся її се в будуччині — покаже час. Для нас же ся "партія" є інтересною, як симтпоматичне явище, яке вказує, що Єгипет став силою, з котрою вже приходить ся числитись і тубильській і заграничній буржуазії. Ми хотіли би подрібно остановити ся тут на тім новім факторі єгипетської революції.

Сучасний Єгипет — се один з найпередовійших країв Сходу, який найблизше від инших лежить до капіталістичних країв Европи. Він належить до тих небогатьох східних країв, котрі вже втягнені у вир капіталістичного розвитку і в процес суспільної диференціяції. "Єгипет, читаємо ми в німецькім журналї "Соціяліст" (ч. 40, з 1. жовтня 1921 р.), — перший магометанський край, в котрім витворюєть ся сучасна клясова орґанізація у великім масштабі. Тому можна сподївати ся, що із всіх магометанських країв, Єгипет буде першим краєм, де пролетарські верстви заговорять мовою своєї кляси".

Такою мовою вони вже власне заговорили давно, — в ту хвилю, коли тубильська буржуазія широко розвинула свій національний фронт боротьби і коли її здавалось, що вона є на передодні побіди над своїм національним ворогом. Підчас викликаного нею мартівського повстаня 1919 року єгипетська національна буржуазія мала можливість переконати ся, що притягненє в рух широких народних мас надає, в певних умовинах, рухови чисто національному — соціяльну форму. Коли до національного руху вже весною 1919 року прилучились спершу міські робітники, а відтак фелахи з долини і Бедуїни з дооколичних оазів, то він прибрав такий стихійний і масовий характер, що провідники націоналізму злякали ся, і, не давши йому змоги розвинути ся, скоро пішли на згоду з Анґлійцями, заключивши з ними договір про фіктивну "независимість" Єгипту. Причина невдачі мартівського повстаня лежить не тільки в силї і побіді анґлійського оружа, але і в страху тубильської буржуазії перед масами.

Але тоді маси Єгипта не були ще зорґанізовані ні в клясову ні в партійну орґанізацію. За загальне оживленє, внесене в політичне житє краю акцією націоналістів, послужило сиґналом до орґанізації міських робітників в профсоюзи і комуністичну партію. Так, істнувавші ще з 1917 року пороскидувані культурно-просвітні соціялістичні кружки, зобовязані своїм народженєм жовтневій революції в Росії, лучать ся разом і формують одну комуністичну партію, яка ставить перед собою вже ширші політичні і аґітаційні завданя. Особливу увагу звертає молода орґанізація на професійну орґанізацію робітників, яка була тоді під виключним впливом націоналістів і паніслямістів. Під впливом партії зорґанізувалась в Єгипті Загальна Конфедерація Праці, яка числить в послідних часах около 60 тисяч робітників. По ініціятиві Комуністичної Партії Єгипта в червни 1921 року формуєть ся виконавча комісія тої конфедерації, в котру входять 3 комуністи з 9 її членів. Видаєть ся журнал на арабській мові, видаєть ся аґітаційна література і ведеть ся устна пропаґанда. В минувшім році вдаєть ся навіть, не дивлячись на всі перешкоди зі сторони властий, устроїти першомайську демонстрацію — перше в історії Єгипта пролетарське свято, котре вдаєть ся надсподївано, особливо в портовім місті Александрії, де самих тубильців-Арабів демонструвало около 3 тисячі. Завдяки своїй рішучій тактиці і широкій пропаґанді, партія набуває більше симпатії і популярности і вже самим фактом свого істнованя спричиняєть ся до диференціяції внутрі національної партії: праве крило її (національної партії) посуваєть ся еще більше вправо, втрачаючи свій національний кольор, і єднаючись зі своїм клясовим союзником — заграничним капіталом. Ліве-ж крило постепенно тратить свій бувший вплив, постепенно розпадаєть ся, многі члени його переходять то до пролетаріяту і його комуністичної партії, то формують нову партію, про котру ми вже згадували, — "соціялістичну партію Єгипта", яка безуспішно пробує взяти провід над рухом.

Пролетаріят і пролетарський рух безсумніву вже стали тою силою, яка доводить до сильної пертурбації в політичних ґруповках краю, але еще не на стільки виросла, щоби взяти провід над цілим рухом і контролю над ним на себе. Положенє в Єгипті таке, що націоналісти вже не можуть бути провідниками руху, а пролетаріят, а за ним і фелахство (селянство) ще не є в силї стати на чолї його: рух фелахів взагалі не прибрав ще ніяких зорґанізованих форм, а пролетаріят переживає покищо період консолідації своїх сил, будівництва своєї клясової і партійної орґанізації.

Кріза в Єгипті припала якраз з хвилею ослабленя національної концентрації, з одної сторони, і з хвилею консолідації "третої сили" єгипетської революції — з другої. Тому край як цілість і не відповів в гідний спосіб на обурюючий факт поневоленя Єгипта Анґлійцями: сей факт став ся в той час, коли національна проблєма усуваєть ся все дальше на задний плян, уступаючи місце соціяльним проблємам скапіталізованого і спролетаризованого краю. І се стало ся не прападково: політичне положенє краю дуже добре зрозуміли нинішні руководителї анґлійського імперіялізму і спритно використали невиразність положеня в Єгипті, щоби остаточно зліквідувати і ті останки ілюзійної независимости, котра ще істнувала до кінця минувшого року, а крайно уміркована ґрупа Іеґен-паші, яка представляє богатих поміщиків, купців і капіталістів Єгипта, готових продати своє "націоналістичне" походженє за сочевичну юшку своїх клясових інтересів, приложила до сего свою руку. Факт не принятя ними нових понижаючих предложень Корзона ще не вказує на їх щиру незгідність з ними: щоби не обурити проти себе цілого краю, вони уважали потрібним по пилатськи вмити руки і уступити з поля бою, пожертвувавши безвартісними міністерськими портфелями, коли після своєї резиґнації вони не проявили більше ніяких рішучих кроків. Єгипетським февдалам і буржуазії вигіднійше є затримати февдальні і півфевдальні відносини в краю з пануванєм в нім Анґлійців, ніж свобідний Єгипет з пануванєм в нім демократії, не говорячи вже про владу пролетаріяту.

В історії Єгипта розпочалась нова фаза розвитку: ясно стало, що на чолї його руху не будуть більше стояти богаті паші, а самі фелахи і міські робітники. Під теперішний час анґлійське пановане може ще святкувати побіду над поневоленим ним краєм. Але ми не сумніваємо ся, що тут британському пануваню готують ся нові трудности, з котрими воно не справить ся ні дешевими дипльоматичними махінаціями, ні аероплянами. Сі трудности йому готує "трета сила" єгипетської революції — пролетаріят і фелахи Єгипту.

К. Трояновський.